Где је извор назива „Православна црква у Црној Гори“?

Пише: Вељко Ђурић Мишина
недеља, 13 фебруар 2011 11:45

Патријарх Герман Ђорић (1958-1990) је првих година свог архипастирства често разговарао са челницима Савезне комисије за верска питања о разним темама од обостраног интереса. Власт је желела да зна шта се ради у Патријаршији, патријарх је желео да, између осталог, обезбеди потребан новац јер је Црква зависила од дотација државе.

Белешке са тих разговора за историчаре су веома вредан извор јер садрже обиље података. Пажљивим састављањем појединих чињеница могу да се виде историјски процеси, па се понекада на основу тога могу извући и закључци, односно може се предвидети крајњи циљ.

У прве две деценије историје Српске православне цркве, то јест од уједињења 1920. до почетка Другог светског рата 1941. године, није било дезинтегришућих појава. Оне су се појавиле у првим назнакама комунистичке победе у грађанском рату и то у склопу решавања националног питања, када је требало применити у пракси одлуке Четвртог конгреса Комунистичке партије Југославије (такозваног Дрезденског) 1928. и Пете земаљске конферецијe одржане 1940. године у Загребу. Српство је требало свести на србијанство кроз проглашење Црногораца и Македонаца, стварањем аутономних покрајина у Србији и тако даље. У том контексту требало је дробити Српску православну цркву стварањем Македонске и Црногорске православне цркве.

Македонска православна црква нема никакве основе у историји, али она реално постоји већ више од пола века. Иако је настала на неканонски начин, и мада нема признање ни од једне помесне православне Цркве, она има извесне елементе (на пример, апостолско прејемство епископата) који је чине Црквом у одређеном смислу те речи.

У прве две деценије историје Српске православне цркве, то јест од уједињења 1920. до почетка Другог светског рата 1941. године, није било дезинтегришућих појава... Српство је требало свести на србијанство кроз проглашење Црногораца и Македонаца, стварањем аутономних покрајина у Србији и тако даље.

Прича о Црногорској православној цркви је много комплекснија и дубља.

Данашња Митрополија црногорско-приморска има своје историјске корене у Цетињској епархији из XV века. После укидања Пећке патријаршије 1766. године, Цетињска епархија је живела свој живот као засебна целина на територији која је била део турске царевине, мада Црногорци нису признавали ту власт. Међународно признање Црне Горе било је тек 1878. године на Берлинском конгресу.

Црква у Црној Гори није имала статус као Карловачка или Београдска митрополија. Познато је да је Петар I Петровић Његош (Свети Петар Цетињски) посвећен у Сремским Карловцима а Петар II Петровић Његош у Русији, у Петрограду. Руски архијереји су посвећивали митрополите све до Гаврила Дожића, који је почео као архијереј Цариградске патријаршије (митрополит рашко-призренски и скендеријски).

После Другог светског рата комунисти су намеравали да организују Црногорску православну цркву али је то онемогућено после повратака патријарха Гаврила Дожића у Југославију (и вероватно неким договором са Јосипом Брозом Титом).

Када је митрополит црногорско-приморски Арсеније Брадваревић 1954. осуђен на дугогодишњу робију, то је био знак да црногорска власт хоће да учествује у избору митрополита који ће јој верно служити. Проблем је настао крајем 1959. године када се приближио рок истицања казне. Патријарх Герман Ђорић је био веома свестан проблема па је покушавао да га разреши на најповољнији начин који би задовољио и власт и Цркву. Црногорски политички врх је имао своје планове.

Патријарх је био упутио као свог викара епископа Андреја Фрушића да сагледа прилике у Црној Гори, па је чак размишљао да он буде и кандидат за новог митрополита, ако би митрополит Арсеније пристао на умировљење.

Крајем новембра 1959. године у разговору Блажа Јовановића, једног од најутицајнијих политичара Црне Горе, и Милана Вукасовића, секретара црногорске Комисије за вјерска питања, са епископом Андрејем Фрушићем, Вукасовић је отворено запретио епископу да

архијереји треба да воде рачуна и о Црној Гори као републици: „Јер у противном сазваће и они црквено-народни сабор, као Македонци, па ће црквено питање да реше како њима одговара.“ Јовановић је ту претњу мало ублажио рекавши да за тако нешто нема потребе. „На ове речи Вукасовића Фрушић није могао ни да реагира, јер умало није добио нервни напад.“

Данашња Митрополија црногорско-приморска има своје историјске корене у Цетињској епархији из XV века. После укидања Пећке патријаршије 1766. године, Цетињска епархија је живела свој живот као засебна целина на територији која је била део турске царевине, мада Црногорци нису признавали ту власт. Међународно признање Црне Горе било је тек 1878. године на Берлинском конгресу. Црква у Црној Гори није имала статус као Карловачка или Београдска митрополија.

После сазнања о том разговору који му је казао епископ Андреј, патријарх је 8. децембра 1959. разговарао са Милојем Дилпарићем, секретаром Савезне комисије за верска питања. „Патријарха све ово брине, па каже да би то био стварно и општи и његов лични неуспех, трагедија, зло.“ [1]

Проблем личности за митрополита црногорско-приморског ускоро је разрешен тако што је после договора црногорске власти и Патријаршије изабран Томо Дајковић, удови свештеник. Ускоро је следило монашење и ново име: Данило.

Како је митрополит Данило после неколико месеци показао свој пут, светосавски и српски, црногорски републички врх је закључио да су погрешили и да је требало да изабере неког другог. (Вредно је помена да су црногорски руководиоци предлагали десетак кандидата, између осталих, и Антонија Абрамовића, оног кога су на Цетињу, на Лучиндан 1993. извикали за митрополита самопроглашене Црногорске православне цркве „синови“ оних који су га кандидовали 1960. године.)

Када се митрополит Данило 1969. супроставио рушењу капеле на Ловћену, гробнице митрополита Петра II Петровића Његоша, настао је велики проблем. О томе су

разговарали патријарх Герман и генерал Мило Јовићевић, председник Савезне комисије за верска питања. Јовићевић је започео следећим речима: „Црна Гора је имала своју аутокефалну цркву и ту аутокефалност је жртвована ради јединства, али само ради јединства које би се заснивало на основи равноправности. Уколико се настави оваква политика СПЦ, није искључено да питање аутокефане цркве постане актуелно и у Црној Гори“. [2]

Један од најгласнијих заговорника рушења капеле на Ловћену био је Мијат Шуковић (жив је и здрав, у Подгорици). Он је 29. маја 1970. отворено запретио митрополиту Данилу да ће црногорска власт покренути другачију политику према Српској православној цркви и Митрополији црногорско-приморској. [3] Готово исту претњу поновио је 20. јуна 1970. патријарху Герману, нагласивши да они, Црногорци, знају и други начин решавања проблема Цркве у Црној Гори. [4]

Двадесетак и коју годину после тих разговора, Либерални савез Црне Горе је тражио независну Црну Гору и аутокефалну Црногорску православну цркву. Полицијска станица на Цетињу 17. маја 2000. је регистровала Црногорску православну цркву. Независна Црна Гора је призната држава. То су чињенице које се не могу оспорити.

Данас архијереји Српске православне цркве сакупљени на Сабору нису у прилици да утичу на садашња збивања у Црној Гори из више разлога. Један од њих јесте епископално устројство Цркве које не даје право једним архијерејима да се мешају у домене других архијереја.

Један од најгласнијих заговорника рушења капеле на Ловћену био је Мијат Шуковић (жив је и здрав, у Подгорици). Он је 29. маја 1970. отворено запретио митрополиту Данилу да ће црногорска власт покренути другачију политику према Српској православној цркви и Митрополији црногорско-приморској.Готово исту претњу поновио је 20. јуна 1970. патријарху Герману, нагласивши да они, Црногорци, знају и други начин решавања проблема Цркве у Црној Гори.

Новија историја сведочи да је митрополит црногорско-приморски Амфилохије Радовић правио погрешне процене и потом грешио. А грешити је људски! Питање је само да ли су и колико те грешке штетне по интересе Српске православне цркве. У прилог ове тврдње о грешкама (можда) иде и стварање такозваног Епископског савјета и Православне

цркве у Црној Гори, која је обзнањена 28. фебруара 2010. следећим речима: „Православну Цркву у Црној Гори сачињавају Епархије Српске Православне Цркве: Митрополија црногорско-приморска и Епархије будимљанско-никшићка, захумско-херцеговачка и милешевска. Архијереји тих епархија, сходно саборској одлуци, чине Епископски савјет под предсједништвом Архиепископа цетињског и Митрополита црногорско-приморског. Отуда је недопустиво, неодговорно и противно црквеној одлуци свако другачије титулисање и представљање у медијима како Митрополије тако и православних епархија у Црној Гори.“ [5]

Своје поимање садржаја ове обзнане казаћу неком другом приликом, јер још увек нисам начисто са дилемом о томе какве везе имају предлози Мијата Шуковића и ово саопштење. Нарочито у контексту титула које се налазе поред имена митрополита црногорско-приморског (и предлога о прогласу три архиепископије односно о федерализацији Српске православне цркве).

---

[1] Писмо савезне комисије за верска питања, Пов. бр. 335/1, репубичким комисијама за верска питања. У прилогу је „Забелешка о разговору секретара Савезне комисије за верска питања Милоја Дилпарића са патријархом Германом, одржаном 8. децембра 1959. године у Патријаршији од 11,45 до 13 часова“ – Архив Југославије, 144, 34-326.

[2] Писмо Савезне комисије за верска питања, Пов. бр. 169 од 12. маја 1969, републичким Комисијама за верска питања. У прилогу је „Забелешка о разговору председника Савезне комисије за верска питања Мила Јовићевића са патријархом СПЦ Германом, обављеном 5. V. 1969. године у Патријаршији“. – АЈ, 144, 118; Исто – Архив Србије, 21, 75.

[3] „Забиљешка о разговору др Мијата Шуковића, предсједника Републичке комисије за вјерска питања и митрополита црногорско-приморског Данила, обављен 29. маја 1970. г“ – АС, 21, 75.

[4] Писмо црногорске Комисије за вјерска питања, Пов. бр. 69/70 од 22. јула 1970, Савезној комисији за верска питања. У прилогу је: „Забиљешка о разговору потпредсједника Извршног вијећа Скупштине Црне Горе и предсједника Републичке комисије за вјерска питања др. М. Шуковића са патријархом Српске православне цркве

Германом, 20. јула 1970. године у манастиру Савини код Херцег-Новог“; Писмо Савезне комисије за верска питања, Пов. бр. 170 од 30. јула 1970, србијанској Комисији за верска питања – АС, 21, 75.

[5] http://www.spc.rs/sr/saopstenje_za_javnost_episkopskog_savjeta_pravoslavne_crkve_u_crnoj_gori